

Ένας πολιτιστικός χώρος γεννιέται σ' ένα παλιό εργοστάσιο σαπυνοποιίας στην Ελευσίνα

Της ΝΑΤΑΛΙΑ ΧΑΤΖΗΑΝΤΩΝΙΟΥ

Πάει καιρός που σ' αυτό το μπαλκόνι του κόσμου η Περσεφόνη είχε σταματήσει να βγαίνει. Πριν, όσο ακόμη έβγαине, έβλεπε δεξαμενές, σκουριά, φουγάρα και μια θάλασσα αφύσικα σκούρα, μύριζε καπνό και πετρέλαιο κι άκουγε για τα Ναυπηγεία, για την ΠΥΡΚΑΛ και για την οικολογική καταστροφή. «Κοιμήσου... στην αγκαλιά της γης», τη συμβούλευε και ο Νίκος Γκάτσος. Και σ' αυτή την περίπτωση, την περίπτωση της Ελευσίνας, προτίμησε να τον ακούσει. Κάτω από ξύλο, πίσσα, τσιμέντο και λίγο χρώμα, κοιμήθηκε...

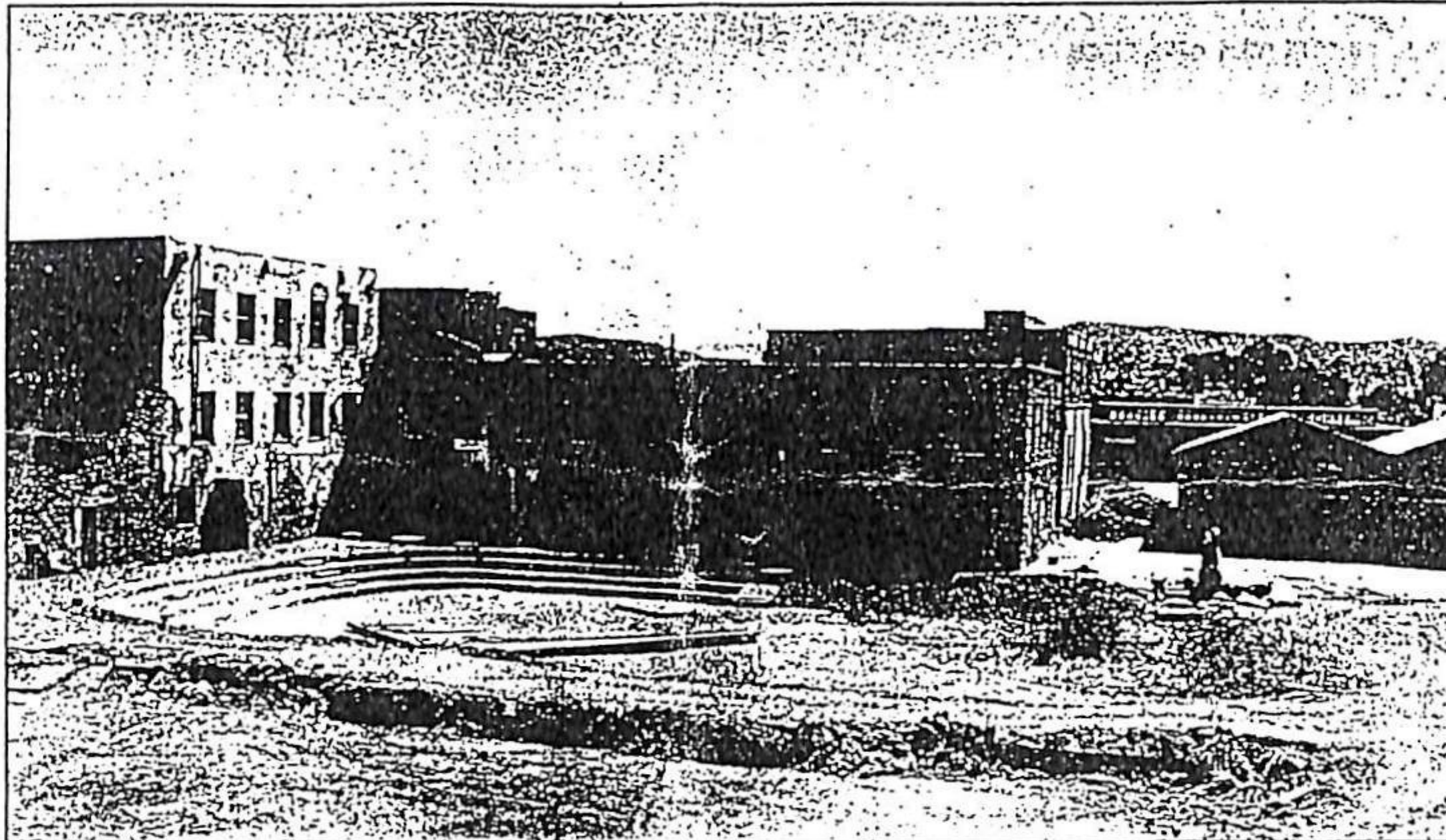
Ξύλο, πίσσα, τσιμέντο και λίγο χρώμα ήταν η πρώτη ύλη μιας «εικαστικής ανακύκλωσης». Κάποιων που, αντίθετα, αποφάσισαν να μην κοιμηθούν όσο κι αν τραγουδούν οι Σειρήνες (των εργοστασίων). Όσο για την Περσεφόνη τους...

«...δεν τη θέλω κοιμημένη, όπως ο Γη...»

Τη θέλω ενήλικη κι όχι νεορήνη. Έτσι από τα έγκατα π... Σε μια γέννα πραγματική. Δισσχίζοντας την είσοδο του παλιού σαπυνοποιείου Κανελλοπούλου, το βλέμμα, προτού να πέσει στα ερειπωμένα κτίρια, συνέλαβε την εικόνα της επιθλιπτικής μαρμάρινης κόρης, ατελούς ακόμη, σε τρία κομμάτια, ένα σφηνωμένο στο χρώμα και δύο ακουμπισμένο πιο πέρα.

Ο γλύπτης με τη σμίλη, με τζιν σορτς και πουκάμισο κοντομανικό, βουτηγμένος στη σκόνη, λαξεύει κάτω από τον ήλιο. Κάνει ζεστή καθώς, σε πείσμα των συνειρμών που συνδέουν την Ελευσίνα με εικόνες μουντές και βροχερές, ο ήλιος καίει, ξεραίνοντας το έδαφος αλλά επιτρέποντας σε κάποιους να δισσχίζουν το πλακόστρωτο της παραλίας με ποδήλατα.

Πέρα από τον ήχο της σμίλης που σκάει στο μάρμαρο, σκορπίζοντας θρύμματα, ο ήχος του φτιάριαματος και των

Πανοραμική άποψη του εργοστασίου. Υπαινετικό, λιτό σκληρό και στη μέση νεογέννητο το θεατράκι. Η σκληρή τοποθετημένη Β.Α., προς τη θάλασσα

ΦΩΤΟΓΡ.: ΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΝΑΥΡΙΔΗΣ

Η αφύπνιση της Περσεφόνης

μηχανημάτων. Μπροστά αυτή η πηχτή θάλασσα, πίσω ο αρχαιολογικός χώρος. Και στη μέση η φυσογένεση της Περσεφόνης του Κώστα Κλουβάτου αλλά και ένας ακόμη δύσκολος τοκετός. Σε 40 ημέρες το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου της Ελευσίνας, ο Κώστας Κλουβάτος και οι τεχνικοί, που αποφάσισαν να βοηθήσουν έστω κι αν δεν πληρώνονται

κανονικά, γέννησαν από την «ερείπωση» ένα τεράστιο γλυπτό, σκληρό και δρώμενο, ένα μικρό θέατρο, δύο αίθουσες εκθέσεων. Ένα πολύ-πολιτιστικό κέντρο για τα Αισχύλεια '95 (3-30 Σεπτεμβρίου). Και όχι μόνον...

Εικαστική φώλια

Η ιδέα για τη δημιουργία μιας εικαστικής φωλιάς στην αγκαλιά της Ελευσίνας ανήκει στον Κώστα Κλουβάτο. Στο δήμαρχο της Ελευσίνας Γιώργο Γεωργόπουλο ανήκει όμως η ιδέα της στρατεύσεως του γλύπτη. Αν και...

«Με φώναξαν για να κάνω μια έκθεση στο πλαίσιο των Αισχυλείων -είχα ζητήσει έφηβος εδώ- είδα το χώρο και παθιάστηκα», λέει ο καλλιτέχνης.

Υπερδραστήριος, σμιλεύει και δίνει οδηγίες. Καμαρώνει στο «αίθριο» του εργοστασίου το μικρό αμφιθέατρο που δημιουργήθηκε μέσα σε 20 ημέρες, τη μικρή σκηνή, προσανατολισμένη βορειοανατολικά, «ήχος το άνοιγμα της θάλασσας». Τρέχει. Μας ξεναγεί...

Χανόμαστε στους δαιδαλούς ενός συγκροτήματος που κέποιε έσφιζε από ζωή, σε κάθε γωνιά των δεκάδων σημείων της διαδικασίας παραγωγής και που τώρα σπάει σε κομμάτια, φτύνει τσιμέντο και παλιά ξύλα. Κι όμως, τα κτίρια, ένα ένα όπως τα δισσχίζουμε σκούβοντας, προσέχοντας, έχουν μια μαγεία καθώς αποκαλύπτονται κι άλλες αίθουσες, κι άλλες γωνιές. Χωρίς το μίτο της Αριάδνης, χανόμαστε βαθιά στα τούνελ των κτιρίων, θρισκόμαστε στο εργοστάσιο Βότρυς και στο σύνορα των «αρχαίων». Σπες αίθουσες, πάνω στα ξύλινα αετώματα, στέκονται, στιγμιαία, χελιδόνια και ύστερα χτυπούν τα φτερά τους με θόρυβο, ξαναβγαίνουν.

Σκαρφαλώνουμε από τη στενή σκαλίτσα, μετά φόβου ψυχής, στην κορυφή των τεράστιων δεξαμενών που άλλοτε φυλασσόταν το κρασί. «Κρακ», κάτω από τα πόδια σπάει η στερεοποιημένη σκόνη. Κάτω το χάος. Έναχιστα πιο πέρα το

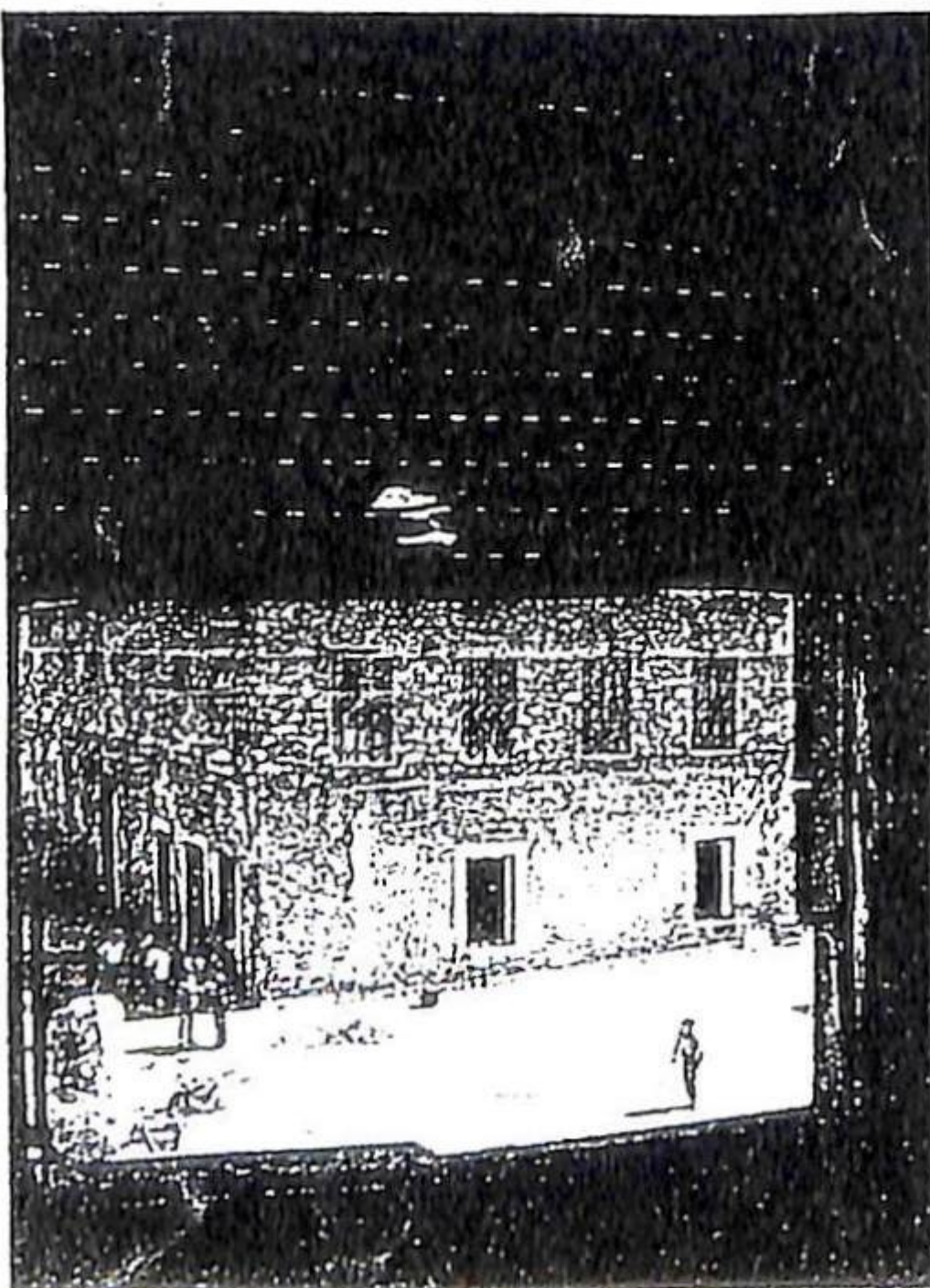
Αρχαιολογικό Μουσείο της Ελευσίνας. Στη μέση το θεατράκι. Και σκορπισμένο το μικρό σμάρι των ανθρώπων που δουλεύουν.

«Απλώσε τα χελιδόνια. Ετσι», φωνάζει ο Κώστας Κλουβάτος. Κάτω, σε ένα ζερμπίλι χελιδόνια, αυτή τη φορά από ορείχαλκο, έτοιμα να πάρουν τη φυσική τους θέση.

«Η αφύπνιση της Περσεφόνης», δεν είναι το μοναδικό έργο του γλύπτη που θα φιλοξενηθεί στο χώρο, λοιπόν. Στην κορυφή του πρώτου κτιρίου, μπαίνοντας στο παλιό εργοστάσιο, έχει ήδη εγκατασταθεί ο ξύλινος περιστρώνας του, και στη βάση του κτιρίου θα απλωθούν τα ορειχόλινα χελιδόνια. Πιο πέρα θα τοποθετηθεί ένας στύλος της ΔΕΗ, με χελιδόνια κι αυτή τη φορά. «Όταν ξαναρχίζει η ζωή, οι άνθρωποι έπονται. Στη συνάντηση αυτή θέλουμε να διεκδικήσουμε την πνευματική υπόσταση της Ελευσίνας. Την αναγέννηση. Την πνευματική ειρηνική ζωή», ελπίζει ο γλύπτης. Έργα του, ζωγραφισμένα αυτή τη φορά σε πηλό, θα παρουσιάζονται σε μία από τις αίθουσες των κτιρίων, που εγκαινιάζεται απόψε. Σχεδόν στο μισοσκόταδο, ανάμεσα στα διαβρωμένα ξύλα...

Η εισβολή της τέχνης σε αυτό το χώρο των 30 στρεμμάτων είναι απόλυτα ειρηνική. Γίνεται με σεβασμό στη φύση πρώτα, στο παρελθόν μετά. Στο ιστορικό παρελθόν, της αρχαίας Ελευσίνας -τό-

Κρυφοκοιτώντας, με όπλο το τους στερνώ και το διάλειμμα για νερό...

Σμιλεύοντας την Περσεφόνη, στο μάρμαρο που έφτασε από την Εύβοια. Ο Κώστας Κλουβάτος, απλός, «χωρίς τη στολή του καθωσπρεπισμού»

που καταγωγής του Αισχύλου- και των Μυστηρίων. Και στο παρελθόν του ίδιου του χώρου, του περιγύρου αυτής της εργατούπολης και του εργοστασιακού συγκροτήματος που θεμελιώθηκε στις αρχές του αιώνα από τον Κανελόπουλο. Που απλώθηκε καταπίνοντας εκτάρια μέχρι το 1912. Και που, το 1971, έχοντας γίνει σχεδόν μία πολιτεία βιομηχανικής παραγωγής, στον κόλπο της Ελευσίνας εγκαταλείφθηκε.

Ιδιοκτησία σήμερα της Εθνικής Τράπεζας, έχει παραχωρηθεί στο δήμο που, παρ' όλα τα προβλήματα, με κεραίες ευαισθησίας αποφάσισε να χρησιμοποιήσει το χώρο για τα Αισχύλεια του '95. Η παρέμβαση του Κώστα Κλουβάτου και τα οράματά του δεν έχουν, ωστόσο, ημερομηνία λήξεως. Γοητευμένος από ένα περιβάλλον μνήμης και μόχθου, δραματίστηκε τη λειτουργία του χώρου σε μόνιμη βάση. Μια «εικαστική χωροπλαστική που μέσα της να ζήσει ο κόσμος. Να γίνει ο ίδιος στοιχείο. Και μέρος του δρώμενου» Εξ ου και η «προσπάθεια να μην αλλοιώσουμε την ερείπωση» Γι' αυτό κάθε πέτρα, κάθε θάμνος, κάθε χάλασμα μένουν όπως έχουν.

Το αποτέλεσμα δεν απευθύνεται σε καλλιτέχνες ή σε ανθρώπους «περί των καλλιτεχνικών», ικαγούς από τη χρόνια μαθητεία να δέχονται την υπερβολή και την ακρότητα ενός εικαστικού ερμηνεύματος. Απευθύνεται σε όλους όσοι μηδρουν να χαρούν τη μεταμόρφωση ενός χώρου σε ένα γιγαντιαίο πολιτιστικό σκηνικό και παράλληλα τη διατήρηση της ταυτότητας. Το συγκρότημα δεχ αρνείται την Ελευσίνα. Τη συγχωνεύει την αποδέχεται σε κάθε γωνιά που διατηρείται αυτούρια Την εκμεταλλεύεται.

Όλα από εικόνα

Ο σκοπός μας ήταν να μην αγοραστεί τίποτε καινούργιο. Εκμεταλλευομαι την ερείπωση σαν στοιχείο. Είναι η συνέχεια της εικαστικής μας πρότασης...», επιμένει ο Κώστας Κλουβάτος. Ο ίδιος σέβεται, νομίζει και την κληρονομιά των ανθρώπων που δουλεύαν εδώ. Και ντυμένος εργατικά, με παπούτσια πνιγμένα στη σκόνη, τρέχει από το πρωί μέχρι το βράδυ. «Ο καθένας φορά την πανοπλία του καθωσπρεπισμού. Εγώ δεν είμαι έτσι», εξηγεί. Μαζί του οι τεχνικοί και οι εργάτες που κατόρθωσαν τον άθλο της εικαστικής ανάπλασης σε 40 ημέρες. Χωρίς καμία βεήθεια εκτός από αυτήν των δημοτών και του ευαισθητοποιημένου δημάρχου.

«Ξετίσαμε έγκαιρα το πρόγραμμα των εκδηλώσεων. Το '88 μάς είχαν επιχορηγήσει για τα Αισχύλεια». Τώρα δεν μας έστειλαν ούτε μια απάντηση από το υπουργείο Πολιτισμού», παρατηρεί πικρά ο Γιάννης Μοίρας, μέλος της Επιτροπής Διοργάνωσης των Αισχυλείων. Ο ίδιος, αποκάλυπτει ότι το οικονομικό βάρος της ανάπλασης σπκώνουν οι δημότες. Ανθρώποι που, ούτως ή άλλως, έχουν φορτωθεί και άλλα πολλά βάρη. «Τα χρήματα (15 εκατομμύρια), για την ανάπλαση του ξελαουργείου, είναι απλών πολιτών. Από τους φέρους...»

Ο οικονομικός μόχθος των δημοτών, ο μόχθος των τεχνικών, των εργατών για τη διαμόρφωση της εικαστικής παρέμβασης αξίζει μια καλύτερη, μονιμότερη τύχη. Γιατί τα Αισχύλεια κάποτε θα τελειώσουν. Αλλά...

Είναι κρίμα να βυθιστεί ο χώρος σε μια ενοχλητική ανυπαρξία και η Περσεφόνη, που αναγεννάται από την Ελευσίνα Γη σπάζοντας τις πλάκες της πίτσας και του μπετόν, να γυρίσει στα μουχλιασμένα σκοτάδια.

Βγαίνοντας, καθώς οι εργάτες τοποθετούν τους γιγαντιαίους κορμούς ελιάς, δέντρων που είχαν κάποτε ζωή και τώρα επιλέχθηκαν να διακοσμήσουν την είσοδο στον «εικαστικό λαβύρινθο» ο Κώστας Κλουβάτος μάς το αποκαλύπτει: «Στόχος μου είναι να απευθύνω προς πάσα κατεύθυνση πρόταση για τη δημιουργία εδώ ενός προτύπου εικαστικού κέντρου», λέει. Και φευγει για να πιάσει πάλι τη σμίλη, να προκαλέσει το φως». Βλέπετε, η «Αφύπνιση της Περσεφόνης» θέλει κόπο, προγραμματισμό. Και πάνω απ' όλα χρειάζεται το φως του ήλιου...